

Subjekt a „záporno“

Zatímco Hegel (z doby „Fenomenologie ducha“) je přesvědčen, že subjekt (absolutní Duch) je původně v sobě jednotný a že teprve „nesmírná moc záporná“, jinak taky moc „činnosti rozlučovací“, „oné nejpodivuhodnější a největší, ba dokonce absolutní moci“ vyvolá ono „odloučení“, díky kterému je subjekt (absolutní Duch) schopen „klást“ (setzen, Satz) před sebe své „ne-Já“, totiž zprvu přírodu a pak dějiny, aby se pak vposledu mohl k sobě vrátit už ne pouze jako „an sich“, nýbrž také a především jako „für sich“, můžeme proti tomu postavit jiný koncept. Absolutní Duch, tj. už myšlenka na něj, je nám dnes stále vzdálenější a cizejší; a ještě vzdálenější nám je myšlenka na původní jednotu „všeho“ – rozumí se původní pozitivní, původně „kladenou“ či „položenou“ integritu, uchopitelnou jako „pravá skutečnost“ (ve smyslu obnoveného konceptu platónské „ideje“). Cesta k „jednotě“ je multiplicitní, je „mnohá“, je to množství cest k jednotlivým „jednotám“, a jen některé z nich se „osvědčují“, tj. mohou být jednak opakovány, jednak využity k něčemu novému, ke krokům „dál a výš“, tedy k novým cestám – a to znamená k novým „počátkům“. A v této souvislosti, v tomto kontextu se „záporno“ jeví nikoli jako „původní“, nýbrž jako pomocné, jako nástroj k uvolnění cest „dál a výš“ a vůbec k stále novým počátkům takových cest. Zatímco tedy Hegel vychází ze „subjektu“ (absolutního Subjektu) jako z něčeho, co je tu, něčeho „daného“, postaveného, položeného (positum), a k zápornu, k „neskutečnu samému“ se dostává mocí „odloučení“ (kterou charakterizuje jako „nejpodivuhodnější a největší, ba dokonce absolutní moc“), a subjektu (neabsolutnímu!?) ponechává jen heroický „život ducha“, který „umí vydržeti smrt a v ní se udržeti“, můžeme vše vidět docela jinak. „Záporno“ je sice jakoby počátkem všeho (nemusí být „kladeno“ – není kým!), ale je neudržitelné, protože ještě základnější, „primární“ skutečností je proměnlivost (něco jako ono „tekuté nic“, „nejsoucí pohyb“ či „změna bez podkladu“, „bez substrátu“, jak ji předpokládá Platónův Timaios). Dnes jsou z „vědců“ nejbliž tomuto pojetí teoretici fyzikové, uvažující o „fyzikálním vakuu“, které je sice „ničím“, tj. nepřítomností čehokoli „skutečného“, ale zároveň je něčím mnohem víc, obrovským množstvím neskutečných, protože „jen“ virtuálních částic a kvant.

(Písek, 150221-4.)